

HOTĂRÂREA CURȚII
din 21 noiembrie 1991*

**Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires și Syndicat national
des négociants et transformateurs de saumon
împotriva
Statului francez**

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Conseil d'Etat din Franța)

„Ajutor de stat — Interpretarea articolului 93 alineatul (3) ultima teză din tratat — Interdicția de punere în aplicare a măsurilor preconizate”

Cauza C-354/90

În cauza C-354/90,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de Conseil d'Etat din Franța, pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires,

Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon

și

Statul francez,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 93 alineatul (3) ultima teză din Tratatul CEE,

CURTEA,

compusă din domnii O. Due, președinte, F.A. Schockweiler, F. Grévisse și P.J.G. Kapteyn, președinți de cameră, G. F. Mancini, C. N. Kakouris, J.C. Moitinho de Almeida, M. Díez de Velasco și M. Zuleeg, judecători,

avocat general: domnul F. G. Jacobs

grefier: domnul H. A. Rühl, administrator principal

* Limba de procedură: franceza.

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

– pentru guvernul francez, de către domnul Jean-Pierre Puissochet, directorul Departamentului juridic din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, și de către domnul Géraud de Bergues, secretar adjunct principal în cadrul aceluiași minister, în calitate de agent supleant,

– pentru Comisia Comunităților Europene, de către domniile Antonino Abate, consilier juridic principal, și de către Michel Nolin, membru al Serviciului juridic, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale guvernului francez, ale Guvernului Regatului Unit, reprezentat de către domnul Richard Plender, QC, în calitate de agent, și ale Comisiei, în ședința din 11 iulie 1991,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 3 octombrie 1991,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin Decizia din 26 octombrie 1990, primită la Curte la 30 noiembrie 1990, Conseil d'État din Franța a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, o întrebare privind interpretarea articolului 93 alineatul (3) ultima teză din Tratatul CEE.

2 Această întrebare a fost adresată cu ocazia a două acțiuni introduse de Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires și, respectiv, de Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon. Aceste acțiuni vizează anularea Hotărârii interministeriale din 15 aprilie 1985 (publicată în Jurnalul Oficial al Republicii Franceze din 20 aprilie 1985) privind punerea în aplicare a Decretului nr. 84-1297 din 31 decembrie 1984 de introducere a unor taxe parafiscale în favoarea Comitetului central pentru pescuit maritim, a comitetelor locale pentru pescuit maritim și a Institutului francez de cercetare pentru exploatarea mărilor (publicat în Jurnalul Oficial al Republicii Franceze din 12 ianuarie 1985).

3 Rezultă din dosar că în 1982 Comisia Comunităților Europene a informat autoritățile franceze cu privire la intenția sa de inițiere a procedurii prevăzute la articolul 93 alineatul (2) din tratat cu privire la acțiunile și intervențiile Fondului de intervenție și de organizare a piețelor produselor de pescuit maritim și de acvacultură (denumit în continuare „FIOM”) în sectorul pescuitului maritim. Ca urmare a unei prime examinări a informațiilor transmise de autoritățile franceze, Comisia a decis, la 27 iulie 1984, să inițieze procedura în cauză și a pus

gvernul francez în întârziere pentru a-și prezenta observațiile cu privire la modalitățile detaliate de percepere a taxei parafiscale introduse, în special, în favoarea FIOM. Autoritățile franceze au trimis răspuns Comisiei în septembrie și în decembrie 1984, informând-o cu privire la pregătirea unui nou decret de introducere a unor taxe parafiscale în favoarea FIOM. Acest decret a fost adoptat la 31 decembrie 1984. Ordinul interministerial prin care se stabilea nivelul acestor taxe a fost adoptat la 15 aprilie 1985. Prin scrisoarea din 25 octombrie 1982, Comisia a informat că a decis să încheie procedura inițiată în 1982, cu excepția anumitor aspecte ale activităților FIOM, care nu fac obiectul procedurii în fața instanței de trimitere.

4 Reclamanții în acțiunea principală au contestat validitatea Ordinului interministerial din 15 aprilie 1985 pe motivul nerespectării, de către autoritățile franceze, în special a articolului 93 alineatul (3) ultima teză din tratat.

5 Considerând că o interpretare a acestei dispoziții era necesară pentru soluționarea litigiului, Conseil d'État din Franța a suspendat judecata și a adresat Curții întrebarea prin care dorește să afle

„dacă ultima teză de la articolul 93 alineatul (3) din tratat, din 25 martie 1957, trebuie interpretată ca impunând autorităților din statele membre o obligație a cărei încălcare aduce atingere validității actelor care implică punerea în aplicare a măsurilor de ajutor, ținând seama în special de intervenția ulterioară a unei decizii a Comisiei prin care aceste măsuri sunt declarate compatibile cu piața comună.”

6 Pentru o prezentare mai detaliată a cadrului juridic și a faptelor aflate în litigiu în acțiunea principală, a derulării procedurii, precum și a observațiilor scrise prezentate Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar sunt reluate în cele ce urmează numai în măsura în care sunt necesare pentru raționamentul Curții.

7 Articolul 93 alineatul (3) din tratat este formulat după cum urmează:

„Comisia este informată în timp util pentru a-și prezenta observațiile cu privire la proiectele destinate să instituie sau să modifice ajutoarele. În cazul în care apreciază că un proiect nu este compatibil cu piața comună, în conformitate cu articolul 92, aceasta inițiază fără întârziere procedura prevăzută la alineatul precedent. Înainte de adoptarea unei decizii finale, statul membru în cauză nu poate pune în aplicare măsurile preconizate”.

8 Pentru a evalua domeniul de aplicare al acestui alineat, este necesar să reamintim că punerea în aplicare a sistemului de control al ajutoarelor de stat, astfel cum rezultă de la articolul 30 din tratat și din jurisprudența aferentă a Curții, le revine, pe de o parte, Comisiei și pe de altă parte, instanțelor naționale.

9 În ceea ce privește rolul Comisiei, Curtea a evidențiat în Hotărârea din 22 martie 1977, Steinike și Weinlig, punctul 9 (78/76, Rec. p. 595), că tratatul, care prevede la articolul 93 verificarea permanentă și controlul ajutoarelor de către Comisie, stabilește că identificarea unei

eventuale incompatibilități a unui ajutor în raport cu piața comună este rezultatul, sub controlul Curții de Justiție, al unei proceduri corespunzătoare a cărei punere în aplicare este responsabilitatea Comisiei.

10 În ceea ce privește instanțele naționale, Curtea a declarat, în aceeași hotărâre, că acestea pot fi sesizate cu litigii care le obligă să interpreteze și să aplice conceptul de ajutor, menționat la articolul 92, pentru a stabili dacă o măsură de stat introdusă fără a se ține seama de procedura de control prealabil prevăzută la articolul 93 alineatul (3), ar trebui sau nu să fie trimisă acesteia.

11 Intervenția instanțelor naționale se datorează efectului direct recunoscut în ultima teză de la articolul 93 alineatul (3) din tratat. În această privință, Curtea a precizat în Hotărârea din 11 decembrie 1973, Lorenz (120/73, Rec. p. 1471), că acest caracter de aplicabilitate imediată al interdicției de punere în aplicare menționată la acest articol vizează orice tip de ajutor care ar fi putut fi pus în aplicare fără a fi notificat și, în caz de notificare, se produce în etapa preliminară și, în cazul în care Comisia inițiază procedura contradictorie, până la decizia finală.

12 Având în vedere aceste evoluții, ar trebui să considerăm că validitatea actelor care presupun punerea în aplicare a măsurilor de ajutor este afectată de nerespectarea de către autoritățile naționale a ultimei teze de la articolul 93 alineatul (3) din tratat. Instanțele naționale trebuie să garanteze justițiabililor care se pot prevala de o astfel de nerespectare că se vor trage toate consecințele, în conformitate cu dreptul național al acestora, atât în ceea ce privește validitatea actelor care presupun punerea în aplicare a măsurilor de ajutor, cât și recuperarea ajutoarelor financiare acordate fără a ține seama de această dispoziție sau de eventualele măsuri provizorii.

13 Este adevărat că, prin hotărârile din 14 februarie 1990, Franța/Comisia (C-301/87, Rec. p. I-351), și din 21 martie 1990, Belgia/Comisia (C-142/87, Rec. p. I-1005), Curtea nu a recunoscut Comisiei competența de a declara ajutoarele ilegale pentru singurul motiv că obligația de notificare nu a fost respectată și fără a fi nevoie să se stabilească dacă ajutorul este sau nu compatibil cu piața comună. Totuși, această constatare nu are niciun efect asupra obligațiilor care le revin instanțelor naționale și care derivă din efectul direct recunoscut interdicției prevăzute la articolul 93 alineatul (3) ultima teză din tratat.

14 În această privință, ar trebui evidențiat, astfel cum a făcut avocatul general la alineatul (24) din concluziile sale, că rolul central și exclusiv rezervat de articolele 92 și 93 din tratat Comisiei pentru recunoașterea incompatibilității eventuale a unui ajutor cu piața comună este complet diferit de cel care le revine instanțelor naționale în ceea ce privește protecția drepturilor care le revin justițiabililor din efectul direct al interdicției stabilite la articolul 93 alineatul (3) ultima teză din tratat. În timp ce Comisia este obligată să examineze compatibilitatea ajutorului preconizat cu piața comună, chiar și în cazurile în care statul membru încalcă interdicția de punere în aplicare a măsurilor de ajutor, instanțele naționale nu fac decât să protejeze până la decizia finală a Comisiei drepturile justițiabililor în cazul unei încălcări eventuale, de către autoritățile statului, a interdicției menționate la articolul 93 alineatul (3) ultima teză din tratat. Atunci când instanțele menționate anterior adoptă o decizie în această privință, acestea nu se pronunță cu privire la compatibilitatea măsurilor de ajutor cu

piața comună, această apreciere finală fiind de competența exclusivă a Comisiei, sub controlul Curții de Justiție.

15 Prin cea de-a doua parte a întrebării sale, Conseil d'État din Franța dorește să afle care este efectul eventual al deciziei finale a Comisiei, declarând că măsurile de ajutor sunt compatibile cu piața comună, în ceea ce privește validitatea actelor care implică punerea în aplicare a acestor măsuri.

16 În această privință, cu riscul de a aduce atingere efectului direct al articolului 93 alineatul (3) ultima teză din tratat și de a nu respecta interesele justițiabililor pe care instanțele naționale, astfel cum s-a afirmat anterior, sunt obligate să le protejeze, este necesar să se constate că decizia finală a Comisiei, menționată anterior, nu are drept consecință regularizarea, *a posteriori*, a actelor de punere în aplicare care erau lipsite de validitate ca urmare a faptului că au fost adoptate prin încălcarea interdicției menționate la acest articol. Orice altă interpretare ar conduce la încurajarea nerespectării de către statul membru respectiv a alineatului (3) ultima teză de la acest articol și ar elimina efectul util al acestuia.

17 Având în vedere toate aceste considerații, este, prin urmare, necesar să se răspundă la întrebarea adresată de Conseil d'État din Franța că ultima teză de la articolul 93 alineatul (3) din tratat trebuie interpretată în sensul că impune autorităților din statele membre o obligație a cărei încălcare aduce atingere validității actelor care presupun punerea în aplicare a măsurilor de ajutor, și că intervenția ulterioară a unei decizii finale a Comisiei, care declară că aceste măsuri sunt compatibile cu piața comună, nu are drept consecință regularizarea, *a posteriori*, a actelor lipsite de validitate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

18 Cheltuielile efectuate de Comisia Comunităților Europene, care a prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în privința părților din acțiunea principală, un caracter incidental invocat în fața instanței naționale, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebarea care i-a fost adresată de Conseil d'État din Franța, prin Decizia din 26 octombrie 1990, declară:

Ultima teză de la articolul 93 alineatul (3) din Tratatul CEE trebuie interpretată în sensul că impune autorităților din statele membre o obligație a cărei încălcare aduce atingere validității actelor care implică punerea în aplicare a măsurilor de ajutor și că intervenția ulterioară a unei decizii finale a Comisiei, care declară că aceste măsuri sunt

compatibile cu piața comună, nu are drept consecință regularizarea, *a posteriori*, a actelor lipsite de validitate.

Due	Schockweiler	Grévisse	Kapteyn	
Mancini	Kakouris	Moitinho de Almeida	Díez de Velasco	Zuleeg

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, 21 noiembrie 1991.

Grefier
J.-G. Giraud

Președinte
O. Due